

Sándor Pál László
nyelvtanár, ELTE ÁJK Idegennyelvi Lektorátus

Nótári Tamás: *Jogi regulák és szentenciák latinul és magyarul.*
Szeged, Lectum, 2013. 206 old.

A szerző – római jogász és klasszikus filológus – meggyőződése szerint a jogi műveltség szerves része a római, közép- és kora újkori jogi regulák és szentenciák minél szélesebb körű ismerete. Ennek több magyarázatát adja az *Előszóban*: egyrészt lehetőséget ad a jogtudományban jártasabbaknak, hogy gondolataikat egy-egy elismert szaktekintély fogalmazásában fejezzék ki, illetve támasszák alá, másrészt az efféle bölcsességek ismerete laikus hallgatóság előtt is növeli a beszélő magabiztosságát.

Természetesen az antik kultúra és a római jog iránt csak futólag érdeklődők számára is hasznos, könnyen kezelhető, illetve forgatható ez a kiadvány. Örömtelinen nevezhető minden olyan alkalom, mikor a latinitás ilyen korszerű, igényes kivitelben jelenik meg, közkinccsé téve olyan ismereteket, amelyek a hétköznapi olvasóhoz egyébként nem biztos, hogy eljutnának. A tetszetős, elegáns külső mindehhez nagyban hozzájárul.

A kötet továbbá kiemelkedő jelentőségű forrásanyag mindazoknak, akik a római jog, illetve az klasszikus jogi műveltség alapértékei iránt érdeklődnek, de legfőképpen az egyetemi, jogi kari latinoktatás számára. Napjainkban többféle latin szentencia gyűjtemény is megtalálható a könyvpiacra, viszont ezek közt eddig nem találhattunk kimondottan jogi tematika alapján szerkesztett munkát.

A jogi latin oktatásában rendkívül hasznos minden olyan ismeretterjesztő segédanyag, amely segít a hallgatóknak az eredeti források megértésében, a lexikai tudásuk elmélyítésében, illetve magának a latin nyelv alaposabb elsajátításában. Így mind a hallgatók, mind pedig az oktatók sokat profitálhatnak a műből, ami szerző nem is titkolt szándéka volt. Jómagam a munkából kifolyólag ebből a szemszögből szeretném Nótári Tamás könyvét értékelni.

Napjainkban az egyetemi latin oktatás egyik alapvető problémája, hogy a felsőoktatásba érkező fiatalok legtöbbször nem rendelkeznek a középiskolából hozott latin nyelvi ismeretekkel. Pedig a jogi alapképzéshez elengedhetetlenül hozzátartozik a latin szaknyelv is, de e helyett az órákon a hangsúly az elemi – gyakran magyar (!) – nyelvi problémák felé tolódik. Így az oktatók is és a hallgatók is nehéz helyzetben vannak. Az oktatók azért, mert a rendelkezésre álló óraszám alatt nem kis feladat sokszor a nulláról indulva szaknyelvi kompetenciát kialakítani a növendékekben.

A hallgatók oldaláról a helyzet összetettebb. Azon részük, akik már tanultak latinul, esetleg érettségivel is rendelkeznek, szívesen tanulnának magasabb szinten is. Az érdeklődés – tapasztalataim szerint – megtalálható azok közt is, akik az egyetemen találkoznak először a latinnal. Náluk a problémát az jelenti, hogy a kívánalmakhoz képest óriási hátrányokkal indulnak. Hogyan várható el három-négy óra után, hogy valaki eredeti latin jogi szakszövegeket értelmezzon, mikor olyan problémái vannak, mint a szófajok megkülönböztetése vagy az aktív és passzív mondatok közti különbség megértése? A rengeteg új információ befogadását pedig a többi szaktantárgy hasonló nehézségeivel párhuzamban kell megoldaniuk.

Végül említeném az alulmotivált hallgatókat, akik nem is ismerik a nyelvet, és az érdeklődésük is hiányzik. Nem meglepő, ha a fokozott kihívások hatására a latintól való tartózkodásuk csak növekszik, így még nehezebb dolguk van a kellő szintre való felzárkózásban.

Ezen eltérésekből fakadóan az oktatónak rendkívül különböző igényeknek kell megfelelnie. Egyszerre szeretné a teljesen kezdőket az alapoktól tanítani, az érdektelenek érdeklődését felkelteni, illetve a magasabb szinten lévőket is fejleszteni. Élő idegen nyelvek esetében természetes, hogy a csoportokat a nyelvtudásuk alapján differenciálják. Az egyetemi latin alapvizsga azonban mindenkire nézve egységes, a kezdeti feltételek figyelembe vétele nélkül.

Az oktatásban tehát szükség van olyan kiegészítő segédanyagokra is, melyek segítségével a magasabb szinten állók fejleszthetik a tudásukat, de olyanokra is, melyekből a kezdő latinosok tanulhatnak. Nótári Tamás könyve pedig mindkét funkció betöltésére kiválóan alkalmas.

A regulák és szentenciák tanulmányozása átmenet képez az eredeti *corpusokból* vett, bonyolult mondatokból álló bekezdések fordítása, illetve a kimondott szövegélményt nem jelentő, egyszerű kifejezések értelmezése között. Kizárólag a tankönyvek leckéinek feldolgozása nem biztos, hogy elegendő a kellő szaknyelvi kompetencia kialakításához, érdemes tehát megragadni a lehetőséget, és beemelni a tananyagba egyéb forrásokat. Túlzás lenne elvárni egy mégoly érdeklődő és latintudással is rendelkező elsőéves joghallgatótól, hogy teljes jogi szakszövegeket olvasson latinul. Eleve az egyetemista korosztály koncentrációs készségével nehezen egyeztethetőek össze a többszörösen összetett, bonyolult körmondatok. Viszont a *ius gentium*hoz és a *mandati obligatio*hoz hasonló szövegszerkezetek megértése egy idő után unalmas, és a nyelv valódi megértéséhez nem visz közelebb. Kézenfekvő tehát nagyobb hangsúlyt fektetni a rövid, áttekinthető, lényegre törő mondatokra is. A jogi szakirodalom pedig tengernyi ilyen lehetőséget kínál, amint azt jelen gyűjtemény is bizonyítja.

Rengeteg olyan visszajelzéssel találkozom hallgatói részről, hogy valaki a kötelező kurzus teljesítése után is szívesen folytatná a latinnal való ismerkedést akár csak a nyelv szeretete, akár a jogban való elmélyülés szándéka miatt. Ennek tantárgyi feltételeit persze nem könnyű biztosítani, de amennyiben egy karon haladó latin csoport is működhet, a tankönyv és az eredeti *corpusok* mellett kiválóan hasznosíthatják az ilyen típusú anyagokat. Ha pedig az intézményi keretek nem adottak, az érdeklődők maguk is meg fogják vásárolni és használni a könyvpiac kínálta tetszetős műveket. Természetesen általános latin nyelvi munkákra is szükség van, de ha már adott egy célközönség, akik a latinitásnak olyan nagy jelentőségű területét tanulmányozzák, mint a jog, akkor érdemes és kell is lehetőséget biztosítani nekik.

A szerző nem tematikus, hanem abc-rendben történő csoportosítást választott. Annál is inkább, mert a tartalmi egység helyett tudatosan a változatosságra helyezte a hangsúlyt. Ezzel lazává, olvasmányossá teszi a gyűjtemény szerkezetét. A keresést részletes, magyar és latin nyelvű tárgymutató könnyíti.

Fontos, hogy a szentenciák nem csak a grammatika és a nyelv jobb megértéséhez segítenek hozzá, hanem igen fontos lexikai szerepük is van. Nagyon hiányzik a mai szakirodalomból egy kifejezetten jogi kifejezésekre specializálódott szakszótár. Természetesen jelen kiadvány ezt nem képes önmagában pótolni, és nem is célja. Viszont nyilván szívesebben forgatja az olvasó, mint egy kéziszótárt, és közben tanulmányozhatja olyan alapvető fogalmak jelentéskörét, mint a *crimen*, a *damnum*, az *iniuria* vagy az *obligatio*. Ezenkívül találkozhat egyes latin szavak speciális, jogi használatával is, pl. *haustus* „vízmerítés joga”, *depositum* „letét”, *praescribit* „elbirtokol”, *tutela* „gyámság” stb.

Mindent összevetve tehát kötet egy igen összetett, sokoldalú és mégis kerek egészé szerkesztett munka. Magára a jogtudományra mint kiindulási alapra építkezve nyelvi, kultúr-, politika- és filozófiatörténeti ismeretek tárházát nyújtja az olvasónak.